

Voor een vastgoeddeal naar de corporate notaris: daar zit een fiscalist achter!

Wet VPB 1969, Wet OB 1968, WBR

Sinds het eind van de crisis vinden er weer volop vastgoedtransacties plaats in Nederland. Bij het (fiscaal) structureren van een vastgoeddeal komt steeds vaker de vraag op of de ‘bakstenen’ of de ‘aandelen in een vastgoedlichaam’ moeten worden overgedragen. Oftewel in goed Nederlands: gaan we voor een *asset deal* dan wel een *share deal*? Deze keuze heeft gevolgen voor een aantal fiscale heffingen. De voordelen voor de ene heffing zijn soms zo lucratief, dat de impact op andere heffing misschien wel eens uit het oog wordt verloren. In dit artikel lopen we daarom de belangrijkste fiscale afwegingen en aandachtspunten door.

drs. W.J.A.
Ambergen

mr. E.W.E.M.
Cox

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Als vastgoed verkocht wordt voor een prijs die hoger ligt dan de fiscale boekwaarde, moet de verkoper vennootschapsbelasting (hierna: Vpb) betalen. Dit is uiteraard alleen aan de orde als de assets worden gehouden in een entiteit die onderworpen is aan Vpb. Een rationeel denkende verkoper zal evenwel mogelijkheden zoeken om Vpb-heffing te voorkomen of verminderen. De eenvoudigste weg daartoe is uiteraard het benutten van de eventueel nog openstaande mogelijkheid tot verliescompensatie. Een alternatief is het vormen van een herinvesteringsreserve (hierna: HIR).¹ Als deze opties geen of onvoldoende soelaas bieden, zal de verkoper vermoedelijk ook de effecten van een aandelendeal willen onderzoeken. Als geen winst wordt gemaakt, lijkt een aandelendeal een minder logisch alternatief, tenzij een besparing van btw of overdrachtsbelasting kan worden gerealiseerd. Daarop komen we later terug.

Bij de cijfermatige uitwerking in het vervolg van deze bijdrage gaan we telkens uit van het volgende voorbeeld:

Een moedermaatschappij heeft een 100% belang in een vastgoeddochter. De enige bezitting van de dochter is een pand met een actuele waarde van € 1.000, terwijl dat pand op de commerciële en fiscale balans staat voor € 600. Kortom, er is een stille reserve van € 400. De passiefzijde van de dochter bestaat slechts uit eigen vermogen.

Zonder verliescompensatie, HIR of aandelendeal, zou bij verkoop van het pand acuut 20-25% Vpb verschuldigd zijn over de fiscale boekwinst van € 400. In deze bijdrage gaan we verder uit van 25% heffing, zodat in het voorbeeld € 100 aan Vpb moet worden betaald.

Aandelendeal

Bij een aandelendeal is – door toepassing van de deelnemingsvrijstelling – de moeder noch de dochter Vpb verschuldigd. Aan de zijde van de verkoper aldus een enorm voordeel. De koper zal daarentegen een korting willen bedingen. Bij ver-

werving van de aandelen in de dochter, neemt hij immers een latente Vpb-verplichting over. Over de meegekochte stille reserve van € 400 zal hij bij een toekomstige verkoop van het pand in theorie nog 25% Vpb moeten betalen (oftewel € 100). Als de koper voornemens is het gebouw meteen door te verkopen, zou hij waarschijnlijk niet meer dan € 900 voor de aandelen willen betalen. Dit ligt echter niet in de lijn der verwachtingen als de koper een belegger is. De koper zal in dat geval pas op een later moment worden geconfronteerd met een eventuele Vpb-heffing over de meegekochte stille reserve, zodat de contante waarde van de latente Vpb-claim – en daarmee de te verlenen korting – op het moment van de aandelenoverdracht lager zal zijn. In de praktijk wordt vaak handjeklap gedaan en de korting vastgesteld op 12,5% van de stille reserve (50% van het actuele Vpb-tarief). De verkoper ontvangt dan € 950 en de koper geniet een korting van € 50. Maar wat is een – voor verkoper én koper – reële korting?

Rekenen

Een koper zal wellicht tot uitgangspunt (willen) nemen dat hij het pand over tien jaar weer verkoopt en maakt de volgende rekensom (waarbij hij een rentevoet van 5% voor vreemd vermogen hanteert):

$$NCW =_{i=5\%, n=10} 0,25 \times \text{stille reserve (€ 400)}$$

Of in Excel (met behulp van de financiële functie ‘huidige waarde’ of ‘HW’ / ‘Present Value’ of ‘PV’):

$$PV = (\text{rente} = 5\%; \text{looptijd} = 10 \text{ jaar}; \text{betaling} = 0; \text{toekomstige waarde} = € 100; \text{type} = 0)$$

De contante waarde van de Vpb-latentie en korting komt daarmee uit op € 61,39, oftewel 15,3% van de stille reserve. De verkoper zou dan € 938,61 voor de aandelen ontvangen.

Rentevoet

Uiteraard is het makkelijk om bij contante waarde-berekeningen uit te gaan van de rentevoet voor vreemd vermogen. Toch vinden we dat niet helemaal juist. In menig geval zal de koperbelegger immers een hoger rendement verwachten – of in ieder geval beogen – dan deze rentevoet. Het lijkt ons logischer aan te sluiten bij deze hogere rendementsverwachting op eigen vermogen, omdat de Vpb-latentie (deels) ook met eigen vermogen zal worden gefinancierd.

In een eerdere bijdrage opperde Ambergen al om aan te sluiten bij het ‘gewogen gemiddelde kosten van kapitaal’, ook wel de ‘WACC’ genoemd.² Deze WACC zal afwijken voor verschillende typen beleggingsobjecten. Voor een portfolio met volledig verhuurde kantoorpanden op een toplocatie als de Zuidas zal de rendementsverwachting lager zijn dan bij een belegger die in modale kantoorlocaties in provinciesteden investeert.

Stel dat de verkoop uit het voorbeeld een kantoorpand in een provinciestad betreft en de koper een rendementsverwachting op zijn kapitaal heeft van 8%. De contante waarde van de Vpb-latentie komt dan lager uit dan de eerdere berekende € 61,39.

$$PV = (\text{rente} = 5\%; \text{looptijd} = 10 \text{ jaar}; \text{betaling} = 0; \text{toekomstige waarde} = € 100; \text{type} = 0) = € 46,32$$

De latentie bedraagt dan circa 11,6% en de verkoper kan een verkoopprijs van € 953,68 voor de aandelen rekenen.

Looptijd

Daarnaast kunnen ook vraagtekens worden gezet bij de termijn die in de rekensommen moet worden opgenomen. Een koper zal wellicht wel stellen dat hij bij een verkoop over tien jaar Vpb moet afdragen over de stille reserve, maar zo zeker is dat nog niet. Bij deze toekomstige verkoop kan de huidige koper mogelijk zelfs wel een HIR vormen, of opnieuw niet het vastgoed maar de vastgoeddochter verkopen. Zo kan de Vpb-verschuldigdheid ten aanzien van de stille reserve verder – in theorie zelfs oneindig – worden uitgesteld. Uitgaande van een rentevoet van 8%, komen we tot de volgende contante waarde van de Vpb-latentie en kortingspercentages:

<u>Verkoop na jaar</u>	<u>Contante waarde Vpb-latentie</u>	<u>Kortingspercentage</u>
0	100,00	25,0%
2	85,73	21,4%
9	50,02	12,5%
10	46,32	11,6%
30	9,94	2,5%
50	2,13	0,5%
100	0,05	0,0%

Onderhandelen

Rekenen is interessant, maar ongetwijfeld zullen de verkoper en koper verschillende uitgangspunten hanteren. Uiteindelijk komt het dan toch aan op onderhandelen. Een handige koper zal dan wellicht inbrengen dat hij niet kan uitsluiten dat hij het vastgoed over een periode van vijf tot acht jaar verkoopt en dat

hij rekening moet houden met een relatief lage rentevoet. Aan de andere kant weet hij ook dat hij nu over kortingen onderhandelt, terwijl hij door handig te opereren in de toekomst mogelijk zelfs geen Vpb hoeft te betalen over de stille reserve. Hij kan potentieel een stevig voordeel genieten en heeft dit goeddeels zelf in de hand.

Een verstandige verkoper zal precies dit in de discussie inbrengen: de koper heeft de mogelijkheid de Vpb-betaling oneindig lang uit te stellen, zodat de contante waarde van de latentie en daarmee de korting relatief laag kan zijn. Zeker in de huidige ‘verkoopersmarkt’ is dit een krachtige troef voor de verkoper. Anderzijds moet de verkoper zich realiseren dat hij probeert af te dwingen dat de koper een bloot risico accepteert. Niemand kan immers uitsluiten dat de vastgoedmarkt er over een aantal jaar weer slechter voorstaat en/of de veronderstelde mogelijkheden om Vpb-betaling uit te stellen niet meer mogelijk zijn onder de alsdan geldende fiscale wet- en regelgeving.

Wat een realistische korting is, moeten verkoper en koper natuurlijk voor zichzelf bepalen. Een korting van 12,5% lijkt ons – gelet op de uitstelmogelijkheden – erg hoog. Bovendien merken we op dat de Vpb-latentie in het verleden doorgaans ook vaak 50/50 werd verdeeld, terwijl de koper destijds ook nog het nadeel had dat hij bij een aandelendeal niet op het vastgoed kon afschrijven (en bij een bakstenendeal wel). Met de introductie van de afschrijfbeperking op beleggingsvastgoed tot maximaal de WOZ-waarde, is dit nadeel sinds 2007 niet langer aan de orde. Daarentegen vinden we dat een korting van 0% onvoldoende compensatie biedt voor fiscale risico die een koper toch bewust of onbewust accepteert.

OMZETBELASTING

De verkoop en levering van vastgoed door een btw-ondernemer is gedurende een relatief beperkte periode van rechtswege btw-belast, namelijk vanaf het moment dat een perceel kan worden aangemerkt als bouwterrein tot twee jaar na de eerste ingebruikneming van het daarop gestichte gebouw. Ook ten aanzien van vernieuwbouw (d.w.z. een verbouwing waarbij in wezen een nieuw goed wordt voortgebracht³) geldt een dergelijke tweejaarsperiode. Daarbuiten is alleen btw verschuldigd als partijen opteren voor een belaste levering, hetgeen alleen mogelijk is als de koper het betreffende vastgoedobject voor ten minste 90% gaat gebruiken voor btw-belaste handelingen. Om btw-heffing in gevallen van nieuwbouw en vernieuwbouw vastgoed te voorkomen, kan worden gekozen voor een aandelendeal. Die keuze zal over het algemeen alleen worden gemaakt als de koper geen of een gering btw-aftrekrecht heeft, omdat hij het vastgoed (grotendeels) voor vrijgestelde prestaties heeft bestemd. De levering van aandelen is namelijk niet onderworpen aan de heffing van btw. De target en koper zullen weliswaar nog altijd btw-druk ervaren met betrekking tot de bouw- of verbouwingskosten van het pand, maar kosten waarop geen btw drukt (zoals financieringskosten, leges, maar ook de winst van de verkoper) blijven met een aandelendeal buiten de btw.

Ook als wegens andere fiscale motieven wordt gekozen voor een aandelendeal, kan de btw een belangrijk aandachtspunt zijn. Met de overname van een target, neemt de koper – indirect – immers ook de lopende btw-verplichtingen van die target over. Dat verschilt niet veel van de overdracht van een ver-

huurd pand. De levering van een gebouw, waarbij gelijktijdig een of meer lopende huurovereenkomsten overgaan, wordt in menig geval namelijk aangemerkt als de overdracht van een geheel of een gedeelte van een onderneming als bedoeld in art. 37d Wet OB.⁴ De koper treedt in dat geval – voor de btw-heffing – in de plaats van verkoper en neemt de eventueel resterende herzieningstermijn(en) over. Evenals bij een (mogelijke) 37d-overdracht, zal de koper van een vastgoedrechtspersoon in zijn due diligence aandacht willen c.q. moeten besteden aan lopende herzieningstermijnen op het niveau van de target.

Herziening, investeringsgoederen en investeringsdiensten

Als we het hebben over herziening, doelen we sowieso op de tienjarige herzieningsregeling die geldt ter zake van de (op) levering van nieuwbouw of vernieuwbouwde panden en bij vastgoedleveringen waarbij is geopteerd voor btw-heffing. De aftrek van de over de koop-, bouw- of verbouwingskosten gefactureerde btw moet in die gevallen namelijk worden bepaald aan de hand van het gebruik van het pand in het eerste gebruiksjaar en de daaropvolgende negen boekjaren. Het aftrekpercentage dat is vast komen te staan na afloop van het eerste gebruiksjaar vormt het uitgangspunt. Indien de aanwending van het pand – en daarmee het aftrekrecht – in een later jaar afwijkt van het aftrekpercentage in het eerste gebruiksjaar, wordt 10% van de oorspronkelijk gefactureerde btw in de herziening betrokken. Een eventuele correctie wordt telkens gemaakt in de laatste btw-aangifte over een boekjaar, maar blijft achterwege in geval van kleine afwijkingen (van 10% of minder).

De herzieningsregeling kent mogelijkwerwijs echter een groter bereik. In 2013 oordeelde de Hoge Raad⁵ – in navolging van het Europese Hof van Justitie⁶ – namelijk dat ook binnen een onroerende zaak afzonderlijke investeringsgoederen kunnen bestaan.⁷ Voor de kwalificatie als investeringsgoed bleek bovendien niet vereist dat sprake is van een afzonderlijk te gebruiken of exploiteren gedeelte van het gebouw.⁸ Hoewel we tot op heden in de praktijk weinig effect hebben gemerkt van deze zaak, kunnen we niet volledig uitsluiten dat herziening aan de orde komt als vastgoed van de target heftig is verbouwd en binnen tien jaar na de verbouwing btw-vrijgesteld wordt gebruik. Dat geldt temeer nu het conceptwetsvoorstel betreffende de uitbreiding van de btw-herziening naar kostbare diensten het Belastingplan 2018 niet heeft gehaald.

Btw-aftrekrecht

Zoals gezegd, is de overdracht van aandelen door een btw-ondernemer een vrijgestelde handeling dan wel een non-prestatie voor de btw. De consequentie daarvan is dat de verkoper de btw op de advieskosten rondom een aandelendeal mogelijkwerwijs niet (volledig) in aftrek kan brengen. Het gaat de scope van deze bijdrage te buiten om dieper in te gaan op de btw-aftrekperikelen rondom aandelenverkoop, maar we wijzen er wel graag op dat – indien en voor zover de verkoper de btw niet conform zijn *pro rata* in aftrek kan brengen – hij deze niet-aftrekbare btw hoogstwaarschijnlijk zal willen doorberekenen in de verkoopprijs van de aandelen.⁹

OVERDRACHTSBELASTING

De verkrijging van in Nederland gelegen onroerende zaken, of van rechten waaraan deze zijn onderworpen, is in de regel belast met overdrachtsbelasting tegen een tarief van 2% voor woningen en 6% voor al het andere vastgoed. De overdrachtsbelasting stapt opzij in geval van de btw-belaste levering van een bouwterrein of een nieuw of vernieuwbouwd pand dat wordt overgedragen binnen zes maanden na de eerste ingebruikneming of eerdere huuringsangsdatum. Is de verkrijger in het geheel niet gerechtigd tot btw-aftrek, dan geldt in plaats van de zesmaandsperiode een termijn van twee jaar waarbinnen de verkrijging van overdrachtsbelasting is vrijgesteld. Daarnaast gelden voor een aantal specifieke situaties gerichte vrijstellingen.

Om ontwijking van overdrachtsbelasting te voorkomen, is ingevolge art. 4 Wet op belastingen van rechtsverkeer (hierna: WBR) – onder voorwaarden – ook de verkrijging van aandelen in vennootschap met vastgoedbezittingen in de belastingheffing betrokken.¹⁰ Een *share deal* is evenwel niet belast met overdrachtsbelasting, als:

1. de verkrijger geen aanmerkelijk belang in de zin van art. 4 WBR verwerft (oftewel een belang van minder dan een derde);
2. de target niet voldoet aan de bezitseis (oftewel de bezittingen van de target bestaan – kort gezegd – voor minder dan 50% uit vastgoed en/of voor minder dan 30% uit Nederlands vastgoed);
3. de target niet voldoet aan de doeleis;
4. bij een *asset deal* een beroep zou kunnen worden gedaan op een vrijstelling ingevolge de zogenaamde ‘doorkijkarresten’.

In deze bijdrage beperken we onze nadere analyse tot de laatste twee items. Met betrekking tot punt 1 en 2 merken we wel graag op dat een rekenkundige exercitie moet worden uitgevoerd, waarbij niet alleen het belang van de verkrijger c.q. de bezittingen van de target moeten worden meegenomen, maar ook die van verbonden lichamen en verbonden natuurlijk personen. Bovendien wordt voor de bezits- en doeleis gekeken naar omstandigheden op het tijdstip van de verkrijging evenals het volledige daaraan voorafgaande jaar. Is op enig moment gedurende dat jaar aan beide vereisten voldaan, dan is sprake van een vastgoedrechtspersoon.¹¹

Doeleis

Veel bedrijven in de kenniseconomie zullen aan de bezitseis voldoen. Zo zullen de bezittingen van bijvoorbeeld een juridisch adviesbureau, notarispraktijk of accountancyfirma met eigen kantoorpand hoogstwaarschijnlijk grotendeels bestaan uit vastgoed. Toch heeft de wetgever het niet wenselijk geacht dat overdrachtsbelasting wordt geheven als een dergelijke business in zijn geheel wordt overgedragen, ook niet als dat gebeurt middels een aandelendeal. Daarom wordt een aandelendeal alleen in de heffing betrokken als de onroerende bezittingen van de betreffende target *hoofdzakelijk* (d.w.z. voor ten minste 70%) voor de handel of ter exploitatie worden aangehouden. Als het vastgoed dienstbaar is aan andersoortige activiteiten, speelt art. 4 WBR niet. Voorbeelden waarover geen discussie zal bestaan zijn een hotelbedrijf,¹² restaurant, winkelbedrijf en reisbureau.

Gelet op het datacenter-arrest¹³, kunnen volgens ons meerdere typen vastgoedobjecten buiten de doeleis vallen. We denken aan sportaccommodaties, theaterzalen, congrescentra, maar ook zonneparken en misschien wel sommige verzorgings-tehuizen, short stay-/studentenunits en kantoorconcepten. Zoals A-G Wattel ons inziens terecht stelt, is beslissend welke prestatie van de target – vanuit de afnemer bezien – voorop staat: de passieve terbeschikkingstelling van de onroerende zaak of het overige dienstbetoon.¹⁴ In een zaak over een campingbedrijf vormde de omstandigheid dat de bijkomende recreatieve voorzieningen gering van omvang waren voor Hof Arnhem-Leeuwarden geen belemmering om te oordelen dat niet aan de doeleis werd voldaan.¹⁵ Wellicht kan tot zekere hoogte een parallel worden getrokken met de btw-kwalificatie van verhuur.¹⁶ Het gaat er in beide gevallen immers om hoe de output van de target in essentie kan worden getypeerd.

Doorkijkarresten

Art. 4 WBR heeft als doel om overdrachtsbelasting te heffen in gevallen waarin bij een bakstenendeal ook belasting zou zijn verschuldigd. Het is omgekeerd niet de bedoeling dat een aandelendeal belast is, terwijl bij een bakstenendeal een vrijstelling zou gelden. Dat volgt uit de doorkijkarresten van de Hoge Raad uit 2007 en 2011.¹⁷ Het arrest uit 2007 betrof de inmiddels ingetrokken vrijstelling met betrekking tot de verkrijging van rijksmonumenten; het arrest uit 2011 de toepassing van de samenloopvrijstelling bij de indirecte verkrijging van een nieuw, ongebruikt pand. Rechtbank Noord-Holland heeft art. 15, lid 1, onderdeel b, WBR onlangs van toepassing verklaard op een aandelentransactie.¹⁸ Gelet op deze bestendige jurisprudentie, zou het ons verbazen als een belasting-inspecteur toch een (naheffings)aanslag overdrachtsbelasting zou opleggen als een andere vrijstelling in de WBR speelt met betrekking tot de onroerende bezittingen van de target.

Kortom, bij de verkrijging van een bouwterrein, een nieuw of vernieuwbouwd pand is een aandelendeal niet nadelig, terwijl bij transacties met oudere gebouwen juist een overdrachtsbelastingvoordeel kan worden behaald.

KORTOM

Bij aandelendeals komen verschillende fiscale heffingen om de hoek kijken. Soms kan een voordeel worden behaald, maar er kleven ook potentiële belastingclaims aan de target. Die claims komen mogelijk pas na vele jaren aan de orde, zodat zware garanties, vrijwaringen en escrow-rekeningen in de meeste gevallen een onvoldoende en onwenselijke oplossing zijn. Uiteindelijk zal de fiscaliteit daardoor een belangrijke rol spelen in de prijsonderhandelingen. Zaken doen blijft echter risico's (durven) nemen en niet ieder fiscaal-theoretisch scenario kan worden gekwantificeerd.

Willie Ambergen is als partner – vastgoedfiscalist verbonden aan CMS te Amsterdam. Etienne Cox is als vastgoedfiscalist werkzaam bij CMS te Amsterdam.

- 1 Het vormen van een HIR is alleen een werkbaar alternatief als de verkoper een belegger is die voornemens is de met de verkoop vrijgekomen middelen te herinvesteren in nieuwe beleggingen. De HIR zal geen alternatief zijn voor een ontwikkelaar die een pand heeft laten realiseren of transformeren en verkoopt aan een belegger. Het vastgoed zal bij de ontwikkelaar dan doorgaans als 'voorraad' worden aangemerkt, zodat geen HIR kan worden gevormd.
- 2 W.J.A. Ambergen, 'Poging tot berekening van belastinglatenties' in VGFC 2005/06.
- 3 Zie HR 19 november 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM6681, HR 8 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX6640, HR 8 maart 2013 ECLI:NL:HR:2013:BZ3574 en HR 15 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX6651.
- 4 In de praktijk komen we evenwel tegen dat de Belastingdienst art. 37d Wet OB restrictief uitlegt en de toepassing uitsluit bij de overdracht door een ontwikkelaar aan een belegger (en vice versa). Met Cornielje (S.B. Cornielje, 'Overgang van de onderneming in de omzetbelasting' in TFO 2017/151.1) zijn wij echter van mening dat de aard van de onderneming van verkoper en koper kunnen afwijken en dat de verhuur van een kantoorpand of appartementencomplex – vooruitlopend op de verkoop – kan worden gezien als een onderdeel van de onderneming van de ontwikkelaar. Art. 37d Wet OB kan volgens ons ook worden toegepast bij de verkoop van een verhuurd kantoor of appartementsgebouw door een ontwikkelaar aan een belegger. Een beperktere uitleg kan in veel gevallen tot onredelijke uitkomsten leiden.
- 5 HR 12 juli 2013, ECLI:NL:HR:2013:17.
- 6 HvJ EU 19 juli 2012, zaak C-283/15 (X), ECLI:EU:C:2017:102.
- 7 Zie ook J.P. Hulshof en E.W.E.M. Cox, 'De aftrek van btw op investeringsgoederen herzien?' in *BtwBrief* 2012/11, p. 3.
- 8 Vgl. besluit staatssecretaris van Financiën van 19 september 2013, nr. BLKB2013/1686M, onderdeel 3.
- 9 Voor een nadere uitwerking verwijzen we graag naar C. van Vilsteren, 'Btw en aandelentransacties' in *F&A actueel* 2015 nr. 6, H.W.M. van Kesteren, 'Directe en algemene kosten in de btw' in *WFR* 2008/318, R. Mierop en J. Bouwmeester, 'AB SKF: eindelijk duidelijkheid over btw-aftrek bij verkoop deelneming?' in *WFR* 2010/414, en P. Joosten en N. Tetteroo, 'De zaak MVM: een gemiste kans?' in *BtwBrief* 2017/28.
- 10 Een vergelijkbare regeling werd in 1933 in de Registratiewet 1917 opgenomen. Deze regeling bleef tot de invoering van de WBR in stand en is in aangepaste vorm in art. 4 WBR voortgezet.
- 11 Voor een verdere uitwerking van het begrip aanmerkelijk belang en de bezitseis zie G.J. van der Linden, 'Belang nog steeds niet begrensd' in *WFR* 2014/48, A. Rozendal, 'De nieuwe overdrachtsbelastingwetgeving voor onroerendezaaklichamen' in *FBN* 2011-4 en G. van der Linden, 'Het onroerendezaaklichaam in de overdrachtsbelasting' in *V&O* 2013, 1.
- 12 MvT, Kamerstukken II, 1969-1970, 10 560, nr. 3, p. 18.
- 13 HR 10 januari 2014, ECLI:NL:HR:2014:2925.
- 14 HR 6 mei 2014, ECLI:NL:PHR:2014:410.
- 15 HR 10 februari 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:902.
- 16 Zie o.a. onderdeel 7.1 en 7.2 van het besluit van de staatssecretaris van Financiën van 19 september 2013, nr. BLKB2013/1686M.
- 17 HR 23 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AU8559, en HR 10 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ7580.
- 18 Rechtbank Noord-Holland 26 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5723.